

David Burda: Ikoničnost a časová souslednost: experiment s umělým jazykem

posudek vedoucího bakalářské práce odevzdané na oboru Obecná lingvistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v ak. roce 2021/2022

Bakalářská práce Davida Burdy se zabývá ikoničností v jazyce, konkrétně diagramatickou ikoničností ve vyjadřování časové souslednosti. Cílem práce bylo zaměřit se na možnou kognitivní výhodnost ikoničnosti při osvojování jazyka, která je diskutována v literatuře. Autor pro možnosti zkoumání tohoto předpokladu navrhuje využití metody Artificial grammar learning a v tomto smyslu popisuje tvorbu menšího pilotního experimentu. Následně prezentuje výsledky této pilotní studie, v nichž nachází tendenci k užívání ikonických variant souvětí.

K jednotlivým bodům hodnocení práce:

1. Koncepce a struktura práce

Práce má jasně a poměrně úzce vymezené téma a cíle, kterými je především návrh nové metody do zkoumání vlivu ikoničnosti na řazení dějů ve vedlejších větách časových. Práce má standardní strukturu, v níž je nejprve představena ikoničnost a její projevy v jazyce, následně jsou blíže popsány projevy ikoničnosti v časové souslednosti a poté je představeno experimentální paradigma. Práce je strukturována poměrně přehledně a logicky, byť na sebe některé části navazují jen volně a textu by slušelo zvýšení koheze.

V úvodu práce věnuje autor poměrně dost prostoru srovnání přístupů Peirce a de Saussura k pojetí jazykového znaku. Je otázka, zda bylo nutno této části věnovat tolik prostoru, zvláště s přihlédnutím k faktu, že problematika je vyložena poměrně "mělce". Přehlednosti a snazšímu sledování textu by jistě přispěla častější a lepší práce s příklady. Poměrně dobře zpracovaný je naopak oddíl týkající se gramatické ikoničnosti. Autor naopak mohl více prostoru věnovat studiím, které se zabývají kognitivní výhodností ikoničnosti či bližšímu popisu studií Diessel 2008 a Rezaee a Golparvar 2016 či zmiňované studie Pyykönen et al. 2003. Podobně je poměrně úsporně uvedeno, jakými způsoby a v jakých disciplínách je využíváno experimentální paradigma Artificial language learning. Stejně tak chybí i bližší rozbor potenciálních omezení této metody (vedle autorem zmiňované studie Fedzechkina et al. 2016 např. Folia et al. 2010, doi: 10.1111/j.1467-9922.2010.00606.x, Goldberg 2012, doi: 10.1016/j.cognition.2013.02.017 nebo Ettliger et al. 2015, doi: 10.1111/cogs.12257).

Výzkumná otázka je formulována jasně a experiment je v základních rysech vzhledem k cílům práce dobře navržený. Je třeba ocenit, že autor v práci uvádí odkaz na experiment a přikládá kompletní výsledkovou tabulku, na níž je možné jeho závěry zpětně ověřit.

2. Metodologie a zpracování dat

Navržený experiment je dle mého názoru vhodně zvolený jako první pilotní design pro výzkum dané problematiky v tom smyslu, že je poměrně dobře kontrolovaný, relativně nenáročný ve smyslu "nákladů" na jeho přípravu a získaných dat, která jsou vcelku snadno vyhodnotitelná. Popis celého postupu tvorby experimentu je detailní a přehledný, chybí však bližší popis instrukcí, které mohou mít potenciálně vliv na chování participantů. Prezentování významů vět a souvětí ve formě obrázků je soudím dobře zvolené, stejně jako testový úkol, v

němž participanti generalizovali z naučeného materiálu na nové kombinace (známých) dějů.

Výsledky jsou prezentované v zásadě korektně, autor poměrně jasně popisuje kritéria pro vyřazení chybných odpovědí. Souhrnné výsledky jsou ovšem prezentovány až příliš stručně a ne zcela přehledně. Bylo by vhodné zařadit tabulkové a/nebo grafické ztvárnění poměru ikonických a neikonických odpovědí jak celkově, tak pro jednotlivé participanty a položky (kombinace dějů), stejně tak u uváděných poměrů chybí směrodatné odchylky. Jako dostatečně informativní shledávám výklad o možném vlivu demografických faktorů.

Podněty k diskuzi:

- Uvažoval autor o nějakých vysvětleních ohledně frekventované chyby záměny dějů, jejichž výsledkem je pak vždy neikonický sled?
- Jaká byla distribuce této chyby z hlediska jednotlivých participantů? Mohl by se autor blíže zmínit o výsledcích jednotlivých participantů a případných rozdílech mezi nimi? Podobně bych ocenil informaci o případných rozdílech mezi jednotlivými položkami.
- Bylo by možné experiment nějak upravit v tom smyslu, aby byla zajištěna kontrola toho, zda si participanti dokázali gramatiku jazyka skutečně osvojit? Uvažoval autor o jiných testových úlohách?

3. Práce s odbornou literaturou

Autor prokazuje základní orientaci v tématu, uvedená literatura je vhodně volena, byť schází podrobnější diskuze některých prezentovaných studií.

4. Formální úroveň práce

Práce má formální náležitosti bakalářské práce, je zvolen vhodný citační aparát, který je užíván systematicky napříč prací. Formulačně práce odpovídá nárokům odborného textu, byť jsou některé obraty z mého pohledu až příliš komplikované. Nenacházím v ní formální jazykové ani typografické nedostatky.

5. Celkové hodnocení

Bakalářská práce Davida Burdy splňuje jak formální, tak obsahové požadavky na závěrečné práce tohoto stupně. Jedná se o zajímavý příspěvek do debaty o ikoničnosti v jazyce, který by bylo dobře dále rozvinout v navazující studii.

Práci doporučuju k obhajobě a vzhledem k uvedeným nedostatkům navrhuju s přihlédnutím k průběhu obhajoby hodnotit *velmi dobře*.

V Praze Bubenči 26. 8. 2022

Michal Láznička